

17.3.2009

Dnro 3676/4/07

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Jukka Lindstedt

Esittelijä: Vanhempi oikeusasiamiehensihteeri Juha Haapamäki

LAPSEN KUULUSTELUSSA OLISI TULLUT OLLA TODISTAJA

1

KANTELU

X arvosteli 25.11.2007 päivätyssä kirjeessään Lahden kihlakunnan poliisilaitoksen menettelyä esitutkinnassa erityisesti seuraavasti.

X:n 17-vuotias poika Y kuulusteltiin ilman huoltajansa läsnäoloa eikä kuulustelusta ilmoitettu X:lle jälkikäteenkään.

X arvosteli myös sitä, että esitutkinnassa ei selvitetty muita mahdollisia pahoinpitelyyn osallisia.

3

RATKAISU

3.1

Tapahtumatietoja

Lahden kihlakunnan poliisilaitokselle 3.6.2007 tehdyn rikosilmoituksen mukaan 3–4 miestä oli pahoinpidellyt 18-vuotiasta A:ta lyömällä ja potkimalla tätä kasvoihin ja päähän. Pahoinpitelystä aiheutui A:lle nenämurtuma sekä mustelmia ja turvotusta silmien ympärille, otsalle ja huuliin.

S kuulusteli A:n asianomistajana 12.6.2007. A kertoi menneensä väliin, kun 5–6 kaveria oli yhden pojan kimpussa, jolloin Y alkoi tällöin lyödä A:ta. A kertoi edelleen, että "toiset tulivat Y:n avuksi ja minut kaadettiin maahan. Iskuja potkuja tuli joka puolelta ja minulta meni hetkeksi taju."

A:n tuttava, jota myös pahoinpideltiin tuossa tilanteessa, nimesi 16.6.2007 kuulustelussa pahoinpitelijäkseen Z:n ja totesi myös, että "Z:n kaverit tulivat auttamaan. Potkuja sateli päähän, kaulaan ja niskaan."

Y kuulusteltiin 18.6.2007 epäiltynä pahoinpitelystä. Hän oli tuolloin 17-vuotias. Tuossa kuulustelussa ei ollut läsnä todistajaa eikä muutakaan ulkopuolista henkilöä. Y kertoi tapelleensa A:n kanssa ja että "loppuvaiheessa meidän tappeluamme paikalle tuli minun takaani myös muita henkilöitä, jotka myös potkaisivat tai löivät isompaa kaveria". Z:aa kuulusteltiin epäiltynä 25.7.2007. Hän kertoi olleensa humalassa eikä hän muistanut tapahtumia hyvin.

Tässä vaiheessa asiassa kuulusteltiin myös kahta todistajaa, jotka kertoivat, että muutkin kuin Y ja Z löivät ja potkivat asianomistajia, vaikkakin edellä mainitut olivat ainoat, jotka todistajat osasivat nimetä.

Y:tä kuulusteltiin uudestaan 29.7.2007, jolloin läsnä oli myös hänen äitinsä X. Hän kertoo, että tämä uusintakuulustelu tehtiin hänen aloitteestaan. Tässäkään vaiheessa Y ei nimennyt muita osallisia.

3.2

Kannanotot

3.2.1

Kuulustelu 18.6.2007

Oikeusohjeet

Esitutkintalain 30 §:n mukaan kuulusteltavan pyynnöstä on kuulustelussa oltava läsnä luotettava ja oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 43 §:n mukaan esteetön todistaja. Tutkija voi myös omasta aloitteestaan kutsua todistajan saapuville. Jollei kuulustelua voida tutkintaa vaarantamatta viivyttää, se saadaan kuulusteltavan pyynnöstä huolimatta pitää ilman todistajaa. Kahdeksaatoista vuotta nuorempaa epäiltyä ei kuitenkaan saa kuulustella ilman todistajaa, paitsi jos kuulustelussa on läsnä hänen avustajansa tai laillinen edustajansa taikka sosiaalilautakunnan edustaja.

Esitutkintalain 33 §:n 2 momentin mukaan jos epäiltyä kuulusteltava on viisitoista vuotta täyttänyt vajaavaltainen, huoltajalla, edunvalvojalla tai muulla laillisella edustajalla on oikeus olla läsnä kuulustelussa, jos tämä tutkittavaa rikosta koskevassa oikeudenkäynnissä saisi oikeudenkäymiskaaren 12 luvun 1 tai 2 §:n mukaan käyttää puhevaltaa vajaavaltaisen sijasta tai ohella. Oikeudenkäymiskaaren 12 luvun 2 §:n mukaan vajaavaltainen käyttää vastaajana rikosasiassa itse puhevaltaansa, jos hän on syyntakeinen. Alaikäisen vastaajan edunvalvoja, huoltaja tai muu laillinen edustaja käyttää kuitenkin itsenäisesti alaikäisen ohella puhevaltaa.

Lastensuojelulain 24 §:n 2 momentin mukaan sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen tulee olla edustettuna lapsen tekemäksi ilmoitetun rangaistavan teon esitutkinnassa ja tuomioistuinkäsittelyssä sekä käsiteltäessä oppivelvollisen lapsen koulusta erottamista koskevaa asiaa opetustoimesta vastaavassa toimielimessä, jollei sosiaalihuollosta vastaava toimielin arvioi läsnäolon olevan ilmeisen tarpeetonta. Lastensuojelulaissa lapsella tarkoitetaan alle 18-vuotiasta henkilöä.

Johtopäätökset

Koska Y oli alle 18-vuotias rikoksesta epäilty, hänen huoltajalleen ja sosiaalilautakunnan edustajalle olisi edellä mainittujen lainkohtien mukaisesti tullut varata tilaisuus olla läsnä kuulustelussa.

Vanhempi rikoskonstaapeli S kertoo pyytäneensä Y:tä ilmoittamaan kuulustelusta vanhemmilleen, jotta nämä voisivat tulla mukaan. S:n mukaan Y ilmoitti kuulustelussa, ettei kumpikaan hänen vanhemmistaan päässyt mukaan.

Ei ole hyväksyttävää, että kuulustelusta ilmoittaminen huoltajille jätetään alaikäisen epäillyn itsensä tehtäväksi ilman, että kuulustelija myös itse varmistaa asian. On nimenomaan kuulustelijan vastuulla, että huoltajat ja sosiaalilautakunnan edustaja saavat halutessaan mahdollisuuden olla läsnä kuulustelussa. Käytettävissäni olevasta selvityksestä ei ilmene, että S olisi varannut kummallekaan näistä läsnäolomahdollisuutta.

S on kuulustellut alle 18-vuotiaan rikoksesta epäillyn Y:n ilman todistajaa, vaikka kuulustelussa ei ollut läsnä hänen avustajaansa tai laillista edustajaansa taikka sosiaalilautakunnan edustajaa. Lain vaatimus todistajasta on kuitenkin tällaisissa tilanteissa ehdoton eikä se anna kuulustelun toimittajalle mitään harkinnanvaraa eikä esimerkiksi kuulusteltavan suostumuksella ole asiassa merkitystä. Asian tärkeyttä korosti esitutkintalain säätämisen yhteydessä eduskunnan lakivaliokunta mietinnössään (LaVM 9/1986 vp), jossa mainittu säännös kuulustelutodistajan ehdottomasta läsnäolosta lisättiin lakiin. Tällä lakivaliokunta halusi mietinnön mukaan kiinnittää erityistä huomiota nuorten ja vammaisten kohteluun kuulusteluissa. Totean myös, että tässä tapauksessa kysymys ei ollut mitenkään vähäisestä rikosepäilystä.

S on menetellyt edellä kerrotulla tavalla lainvastaisesti. Se, että Y:tä on hänen vanhempiensa yhteydenoton jälkeen kuulusteltu hänen äitinsä läsnä ollessa uudestaan, ei poista S:n alkuperäistä laiminlyöntiä.

4

TOIMENPITEET

Eduskunnan oikeusasiamiehestä annetun lain 10 §:n 1 momentin nojalla annan vanhempi rikoskantaapeli S:lle huomautuksen vastaisen varalle edellä kohdassa 3.2.1 selostetusta lainvastaisesta menettelystä. Tässä tarkoituksessa lähetän hänelle jäljennöksen tästä päätöksestäni.

Muihin toimenpiteisiin asia ei anna aihetta.